

спрямовано сформована активна поведінка людини, а також неповнолітніх, як діяльність є запорукою ефективних, доцільних змін життєдіяльності сучасного українського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соціальна філософія: короткий енциклопедичний словник / [за заг. ред. В. П. Андрущенка, М. І. Горлача та ін]; [Текст]. – Київ; Харків: Рубікон, 1997. – С. 272-279.
2. Гарасимів Т. З. Соціально-філософське дослідження гуманітарної проблематики людини / Т. З. Гарасимів // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – Львів. – 2009. – Вип. 4 – С. 333-341.
3. Соціально-політичний словник-довідник / за ред. проф. М. П. Іщенка. – Черкаси: Відлуння, 1999. – С. 159.
4. Філософія політики: короткий енциклопедичний словник / [авт.-упоряд.: В. П. Андрущенко та ін.]. – К.: Знання України, 2002. – С. 188.
5. Щепанский Я. Элементарные понятия социологии / Ян Щепанский. – М., 1969. – С. 85.
6. Спивак В. А. Организационное поведение и управление персоналом / В. А. Спивак. – СПб., 2000. – С. 52, 53.
7. Социальная психология: краткий очерк / под общ. ред. Г. П. Предвечного и Ю. А. Шерковина. – М.: Политиздат, 1975. – С. 67.
8. Пилипенко В. Е. Социальная регуляция трудового поведения (социологический анализ) / В. Е. Пилипенко. – К., 1993. – С. 7.

П. А. Пілагов,

*здобувач кафедри педагогічної майстерності та менеджменту,
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка*

КУЛЬТУРА ЗДОРОВ'Я ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА

Сучасне суспільне життя, яке характеризується динамічністю, напруженістю, висуває підвищені вимоги до людини як частини соціуму, змушує її переосмислити життєві цінності, ставлення до власного здоров'я. Вчені зазначають, що ставлення до власного здоров'я як до найважливішого чинника реалізації життєвих сенсів і цілей. Тож цілком природним є інтерес сучасної вітчизняної педагогіки до проблеми формування культури здоров'я людини, зокрема дітей та молоді.

У виконанні оздоровчих функцій і тлумаченні здоров'я як мети, змісту й результату життєдіяльності дитини система освіти на сучасному етапі орієнтується на ряд документів, зокрема: Конституцію України, Закон України «Про вищу освіту», Національну доктрину розвитку освіти України в XXI столітті, Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту, Державну національну програму «Освіта» (Україна XXI століття), Концепцію інтегративної українознавчої валеологічної програми освіти в Україні, Концепцію безперервної валеологічної освіти в Україні, Концепцію освіти «рівний – рівному» стосовно здорового способу життя серед молоді України, Державну програму «Учитель» тощо. Важливим аспектом прийнятих рішень є посилення впливу системи освіти на виховання в людини відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я людей, які її оточують, як до найвищої індивідуальної та громадської цінності, а також розробки державної програми «Здоров'я через освіту».

Культура здоров'я учнівської молоді, шляхи і засоби її формування були предметом дослідження вітчизняних і зарубіжних учених: філософів і культурологів (В. Климова, В. Скумин, Л. Сущенко), психологів (В. Ананьєв, А. Маслоу та ін.), медиків (М. Амосов, Г. Апанасенко, В. Войтенко та ін.), педагогів-класиків (Я. Коменський, Дж. Локк, И. Песталоцці, Г. Сковорода, К. Ушинський, П. Лесгафт, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.), педагогів (А. Дубогай, М. Гончаренко, В. Горашук, М. Гриньова, С. Кириленко, Г. Кривошеєва, С. Лебедченко, В. Оржеховський, В. Петленко, Л. Татарников та ін.) валеологів (І. Брехман,

Е. Булич, А. Вакуленко, Л. Жалило, Л. Животовська, Л. Попова, С. Страшко, А. Царенко, А. Яременко та ін.).

Аналіз науково-педагогічної літератури дає підстави стверджувати, що питання оновлення теорії та практики підготовки дітей і молоді до здорового способу життя, обґрунтування шляхів і засобів збереження й зміцнення здоров'я підлітків залишаються актуальними. Педагогічна наука в пошуках ефективних шляхів виховання високоосвіченої, культурної і розвиненої особистості звертаються до досвіду прогресивних діячів вітчизняної педагогічної науки, зокрема, до педагогічного досвіду О. Д. Бутовського. Діяльність талановитого педагога, вченого, спортивного й громадського діяча, науково-педагогічні ідеї якого тривалий час замовчувалися з ідеологічних причин, була спрямована на популяризацію здорового способу особистості, Власне, саме О. Д. Бутовського вважають одним із засновників наукової теорії формування здорового способу життя у вітчизняній педагогіці.

Мета цієї розвідки – дослідити засади формування здорового способу життя молодого покоління на прикладі теоретичної концепції О. Бутовського.

Педагогічна діяльність О. Бутовського відзначалася різнобічністю: викладацька практика, створення підготовчих курсів з фізичного виховання для офіцерів-вихователів, вивчення й узагальнення вітчизняного й зарубіжного досвіду з організації фізкультурної освіти й позакласної виховної роботи, участь в педагогічних конгресах, впровадження ідей олімпізму, – усе це створило передумови для теоретичного обґрунтування питань формування, зміцнення й збереження здоров'я дітей та молоді засобами фізичної культури й спорту.

Педагог вважав, що здоров'я – це якість духовного, психічного й фізичного розвитку й діяльності. Поняття «здоров'я», на думку О. Бутовського, тотожне з поняттями «сила», «бадьорість», які він виокремлював серед інших важливих чинників, що впливають на духовний і фізичний розвиток особистості, як-то: «рухливість і спритність, тілесна краса й ініціатива; хоробрість, тверда воля і моральні якості» [3, с. 42].

Мета формування здорового способу життя, стверджує педагог, полягає в гармонійному розвитку особистості. Відповідно до такого розуміння його сутності вчений розглядав формування здорового способу життя зростаючого покоління як: а) складний процес біосоціального розвитку особистості; б) рушійну силу, що активізує процес самопізнання, самовиховання, самоудосконалення дітей і молоді; в) невід'ємну частину цілісного навчально-виховного процесу шкільної освіти.

О. Бутовський був переконаний, що основною формою здорового способу життя особистості є, насамперед, її рухова активність. За спостереженнями педагога, «здорове фізичне виховання є основою розвитку багатьох якостей, які підсилюють не лише тілесну, а й духовну працездатність людини, а дисципліна тіла позитивно впливає на дисципліну розуму» [5, 40]. Безперечно, для свого часу це був прогресивний погляд на роль і місце фізичної культури й спорту в системі виховання дітей шкільного віку.

У роздумах про фізичне виховання О. Бутовський використовував поняття «фізична освіта», що розумів як «розвиток тих загальних здібностей рухового апарату, необхідних людині, до якої б діяльності вона себе не готувала, які людина інстинктивно тренує з дитинства» [6, 225-226].

Важливими змістовими напрямками освіти О. Бутовський вважав: 1) забезпечення рухової активності дітей і підлітків; 2) організацію раціонального режиму дня й харчування; 3) дотримання правил особистої гігієни; 4) загартування; 5) формування культури почуттів і поведінки учнів.

Педагог виокремив два різновиди фізкультурної освіти дітей та молоді: 1. виховання емоційно позитивного, свідомого ставлення до власного здоров'я, стремління до його збереження й зміцнення. 2. формування практичних умінь і навичок оздоровлення організму через систему фізичних вправ, спортивної діяльності, загартування, харчування, догляду за тілом.

На думку О. Бутовського, завдання фізичної освіти повинні реалізовуватися, насамперед, у школі. саме школа має реалізовувати програми, спрямовані на удосконалення особистості. Школа має вжити «розумні заходи для того, щоб дати можливість своїм вихованцям справлятися із закладеними в людину елементарних здібностях до руху протягом усього періоду їхнього навчання, і сформувані у них звичку до таких вправ і після закінчення школи» [7, 559].

Аналіз практичної діяльності педагога у військових і цивільних навчальних закладах дозволяє стверджувати, що О. Бутовський застосовував різноманітні педагогічні засоби з метою зміцнення здоров'я дітей і підлітків. Серед найбільш ефективних у педагогічному арсеналі О. Бутовського доцільно відзначити такі засоби: спортивні й рухливі вправи, єдиноборства, військові, гімнастичні вправи, щоденна фізична зарядка, плавання, загартування, раціональне харчування [4, 196].

О. Бутовський намагався збагатити й урізноманітнити позашкільні заняття вихованців. З цією метою педагог-новатор широко використав природні чинники (сонце, свіже повітря, вода, тепло, холод) як засіб загартування організму. Заняття фізичними вправами, кінні екскурсії, рухливі ігри на свіжому повітрі, сонячні й повітряні ванни, обливання, купання є, на думку О. Бутовського, першоосновою бадьорості, працездатності, позитивно впливають на зміцнення здоров'я вихованців [1, 3].

У своїх працях («Керівництво по догляду за зором вихованців військово-навчальних закладах»(1885), «Тілесні вправи й позакласні заняття в кадетських корпусах» (1898), «Нові методи виховання» (1902), «Що таке фізичне виховання»(1911)) О. Бутовський визначив наукові умови формування й зміцнення здоров'я дітей і молоді.

О. Бутовський розглядав проблему морального й фізичного розвитку особистості у взаємозв'язку і підкреслював виховний потенціал фізичного виховання й спорту. Зокрема, у праці «Питання фізичного виховання й спорту на міжнародному конгресі в Брюсселі влітку 1905 року» педагог зауважував: «Чи варто мати сумніви у наш час у тому, що розповсюдження інтересу до тілесних вправ серед молоді є основою не лише здорового тілесного її розвитку, але й надійного морального настрою...» [5, 33].

Важливою передумовою формування здорового способу життя педагог вважав доступність фізкультурної освіти, а також забезпечення її масового характеру. Це, на його думку, передбачає надання можливості для дітей і молоді безкоштовне користування гімнастичними залами, стадіонами, катками, послугами велосипедних пунктів як засобів оздоровлення. За ініціативою О. Бутовського у Санки-Петербурзі було створено Всеросійське товариство сприяння фізичному розвитку (1893), засновано головну гімнастично-фехтувальну школу (1899). Завдяки творчому підходу педагога до організації фізичного виховання молоді виникали фізкультурні й спортивні товариства, клуби, гуртки, в освітніх закладах упроваджувалися розроблені ним навчальні програми й методичні рекомендації.

Отже, О. Бутовський одним з перших в історії вітчизняної педагогічної думки обґрунтував наукові засади формування здорового способу життя зростаючого покоління. Вивчення підходів ученого до теорії формування культури здоров'я молодого покоління дає підстави для висновку, що культура здоров'я – це єдність здібностей, гуманістичних цінностей, орієнтацій, знань, навичок, умінь дотримання здорового способу життя. Вона виявляється в наявності й розвитку нахилів і здібностей бути здоровим, у змісті настанов на оздоровчу діяльність, у системі й глибині знань про здоров'я, виявляється в оволодінні оздоровчими технологіями, у формуванні високого рівня духовності, який дозволить орієнтуватися у різновидах цінностей і формувати через ці механізми відповідне сприйняття навколишнього світу, яке спрямоване не оздоровлення себе й оточуючих.

Перспективним напрямком подальших досліджень вважаємо визначення шляхів упровадження творчого спадку О. Бутовського в сучасну навчально-виховну практику.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексей Дмитриевич Бутовский – апостол олимпийского движения современности : биогр. справочник / [авт. и сост. текста В. Павлов]. – Полтава : ФІОП Говоров СВ, 2008. – 12 с.
2. Бутовский А. Д. Вопросы школьной гигиены и физического воспитания на международных конгрессах в 1910 году / А. Д. Бутовский // Педагогический сборник. – 1911. – № 1.
3. Бутовский А. Д. Вопросы школьной гигиены и физического воспитания на международных конгрессах : Междунар. конгресс по школьной Гигиена в Париже 2–7 авг. 1910 г. / А. Д. Бутовский // Педагогический сборник. – 1911. – № 1. – С. 17–60.

4. Бутовский А. Д. Вопросы школьной гигиены и физического воспитания на международных конгрессах : Междунар. конгресс по физ. воспитанию в Брюсселе 10–13 августа 1910 года / А. Д. Бутовский // Педагогический сборник. – 1911. – № 2. – С. 193–215.
5. Бутовский А. Д. Вопросы физического воспитания и спорта на международном конгрессе в Брюсселе летом 1905 года / А. Д. Бутовский. – СПб., 1906. – С. 34–69.

*Н. О. Половая,
викладач кафедри соціології
О. А. Набокова,
студентка IV курсу
Гуманітарного інституту,
Національний авіаційний університет*

СІМ'Я, ЯК ФАКТОР СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сучасна епоха відкриває перед нами широкі можливості, разом з тим ставить низку проблем, які потребують розв'язання. Наше суспільство постійно змінюється і розвивається, пройшовши тривалий шлях свого розвитку, історично еволюціонувавши. У сучасному світі пріоритетним є рівень застосування інформаційних технологій, який постійно набирає зросту, в якому інформація та знання взаємодіють в єдиному інформаційному просторі. Тому сучасне суспільство здобуло назву «інформаційне», маючи пріоритетні продукти виробництва: знання та інформацію.

Соціальне середовище сучасності ставить перед нами великі можливості, надає перспективи, а найголовніше – це те, що воно забезпечує високий рівень функціонування соціальних інститутів, вони виконують функції відповідно вимогам сучасної інформаційної епохи, що сприяє можливості розвитку суспільства в різних напрямках, впровадженню інформаційних технологій, комунікацій, створенню простору, щодо забезпечення задоволення людських потреб з використанням інформаційних послуг, з метою доступу до світових ресурсів інформації. Проте існують і негативні сторони цього явища, що перш за все стосується найдавнішого інституту – інституту сім'ї, його модифікації, постійної трансформації.

Сім'я є одним із найголовніших соціальних інститутів у всіх суспільствах світу, оскільки майже кожен з нас має сім'ю, важко усвідомити себе без неї. Інформаційне суспільство має позитивний вплив на розвиток української сім'ї, проте також спостерігаємо і негативні моменти цього впливу. Саме даному інституту, інституту сім'ї, приділяють багато уваги сучасні дослідники, науковці і представники інших соціальних інститутів, бо він є основою виховання членів суспільства, основою створення сучасного покоління. Від функціонування інституту сім'ї залежить і існування держави, бо «Сім'я – це осередок держави. Сім'я – це держава і є.» (Сергій Довлатов).

Входження України в інформаційний простір вплинуло на свідомість, поведінку, інтереси, навіть традиції представників інституту сім'ї, а значить на всіх членів суспільства, а це означає, що на сім'ю також проблеми, що виникають у сучасному світі, починають виливатися у тенденції, тобто у можливість подій розвиватися у певному напрямку. Відбувається певний вплив на функціонування сучасної української сім'ї, як соціального інституту.

Сім'я повинна репродукувати суспільство, тому потрібно приділяти увагу пошуку шляхів розв'язання існуючих проблем, що виникли у нашому сучасному суспільстві, та мають відношення до інституту сім'ї.

Україна на сьогодні оперує інформаційними ресурсами в усіх сферах життя людей. Відбувається вдосконалення пристроїв та процесів за допомогою електроніки, тобто з'являється електронна комерція, набуття освіти переміщується з аудиторії до електронної мережі, так з'являється електронна освіта. І так відбувається відносно всіх сфер життєдіяльності людини, тобто створюються комфортніші умови нашого життя.